

Slovenský
zväz včelárov

Vidiecka platforma

VIDIECKY PARLAMENT
NA SLOVENSKU

Priatel'ia
Zeme
SPZ

Slow Food® Pressburg

SLOVENSKO
BEZ GMO

26 členov

Druživa

Vec: Diskusia o vplyve nových GMO na biodiverzitu na zasadnutí Rady pre životné prostredie 6.2.2023

Vážený pán minister Ján Budaj,

s veľkým smútkom pozorujeme úbytok biodiverzity a ekosystémov v Európe¹, pričom mnohé druhy včiel², motýľov³, kobyliiek⁴, netopierov, vtákov⁵, rýb, a cicavcov sú ohrozené, čo vyvoláva obavy o funkčnú udržateľnosť ekologických systémov.⁶ Podľa Správy o stave planéty 2022 od WWF bol zaznamenaný od roku 1970 až 69% pokles početnosti v sledovaných populáciách živočíchov. Správa o stave ŽP uvádza, že na Slovensku je ohrozených 15% rastlín a 25% živočíchov, stav ich ohrozenosti sa stále zväčšuje a v zlom stave sa nachádza 75% druhov a 60% biotopov európskeho významu. Máme vážne obavy, že plán Komisie EÚ vylúčiť nové GMO vyrobené tzv. novými genomickými technikami (NGT) z celoeurópskej definície GMO - a teda aj z požiadaviek na hodnotenie rizika, monitorovanie a sledovateľnosť - by mohol zvýšiť existujúce tlaky na biodiverzitu.

¹ <https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity>

² <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/RL-4-019.pdf>

³ https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/redlist/downloads/European_butterflies.pdf
https://www.eea.europa.eu/ds_resolveuid/1e85b49db1854970bb1b18b1e20ebe03

⁴ <https://iucn-hsg.pmf.uns.ac.rs/wp-content/uploads/European-Red-List-of-Hoverflies.pdf>

⁵ Ingere a kol., 2014. Počet bežných európskych vtákov rýchlo klesá, zatiaľ čo počet menej hojných druhov stúpa. Ecology Letters <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/ele.12387>

⁶ Säterberg a kol., 2013. Vysoká frekvencia funkčných vyhynutí v ekologických sieťach. Nature <https://www.nature.com/articles/nature12277>

Legislatívny rámec pre GMO (smernica 2001/18) bol vytvorený pred 20 rokmi v kompetencii ministrov životného prostredia a definuje, čo sú a čo nie sú GMO. **Teraz vás vyzývame, aby ste o týchto otázkach diskutovali s ministrami životného prostredia ostatných členských štátov a aby ste odmietli dereguláciu, požadovali transparentnosť a prísne hodnotenie environmentálnych rizík všetkých nových GMO.**⁷

Šesť hlavných dôvodov, prečo sú nové GMO environmentálnym problémom a mali by patriť do pôsobnosti Rady pre životné prostredie:

- 1) Uvoľňovanie a pestovanie nových GMO môže mať ďalekosiahly vplyv na životné prostredie, ich deregulácia by ich vylúčila z pôsobnosti smernice 2001/18 a súvisiaceho komplexného hodnotenia rizík, označovania, sledovateľnosti a monitorovania.⁸ Potenciálne škody na životnom prostredí by zostali nezistiteľné a nemohla by sa uplatniť ani zásada "znečisťovateľ platí".
- 2) Tieto technológie sú v poľnohospodárstve také nové, že riziká a nežiaduce účinky neboli takmer vôbec preskúmané. Iba 1,6 % výdavkov Európskej únie na výskum nových GMO bolo vynaložených na metódy detekcie, hodnotenia rizík a monitorovania.⁹ Upravovanie viacerých génov v organizme (multiplexovanie) vedie k novým neovereným kombinovaným vplyvom, čo sťažuje hodnotenie rizík.
- 3) Najrozšírenejšia technológia pre výrobu nových GMO CRISPR sa zakladá na zložitých mechanizmoch opravy DNA, ktoré sa nedajú predvídať.¹⁰ Výsledkom môže byť zmena dôležitých vlastností, ako je kondícia a zloženie rastlín¹¹ – a ovplyvnenie interakcie organizmov s ekosystémami. Európsky úrad pre bezpečnosť potravín nevyhodnotil riziká nezamýšľaných účinkov nových GMO.¹²
- 4) Skúsenosti s existujúcimi (pôvodnými) geneticky modifikovanými rastlinami ukázali, že kontaminujú prírodu a krížia sa s voľne rastúcimi rastlinami a inými plodinami. Nové GMO plodiny sú menej známe, ale pravdepodobne sú aj zložitejšie. Plodivosť a vzdialenosť vzájomného kríženia pre mnohé zamýšľané nové GMO rastliny neboli takmer vôbec preskúmané, zatiaľ čo počet možných voľne rastúcich príbuzných druhov vhodných na kríženie je väčší ako v prípade pôvodných GMO plodín.
- 5) Viac ako 20 rokov komerčného pestovania GMO viedlo k zvýšenému tlaku na prírodu prostredníctvom vysokého používania pesticídov a rozširovania monokultúr. Tento model priemyselného poľnohospodárstva je hlavnou príčinou straty biodiverzity.¹³ Drastické zníženie rozmanitosti v pestovaní plodín čiastočne súvisí s rastúcou kontrolou nad osivami zo strany spoločností. Na všetky GMO vrátane tých, ktoré sa vyrábajú pomocou NGT, sa vzťahujú patenty, ktoré vážne ohrozujú prístup k rôznorodým osivám. Na zvládnutie

⁷ V článku 14 Dohovoru o biologickej diverzite, ktorého zmluvnou stranou je aj EÚ, sa uvádza:

"1. Každá zmluvná strana v čo najväčšej možnej miere a podľa potreby:

(a) zavedie vhodné postupy vyžadujúce posudzovanie vplyvov na životné prostredie svojich navrhovaných projektov, ktoré môžu mať významný nepriaznivý vplyv na biologickú diverzitu, s cieľom predísť takýmto vplyvom alebo ich minimalizovať, a ak je to vhodné, umožní účasť verejnosti na takýchto postupoch;

(b) zaviesť vhodné opatrenia na zabezpečenie toho, aby sa náležite zohľadnili environmentálne dôsledky jej programov a politík, ktoré môžu mať významný nepriaznivý vplyv na biologickú rozmanitosť.

⁸ ako je definované v smernici 2001/18, nariadeniach 1829/2003 a 1829/2003

⁹ s. 35 https://food.ec.europa.eu/system/files/2021-04/gmo_mod-bio_ngt_eu-study.pdf

¹⁰ <https://www.the-scientist.com/news-opinion/crispr-can-create-unwanted-duplications-during-knock-ins-67126>

¹¹ Eckerstorfer, M.F., Heissenberger, A., Reichenbecher, W., Steinbrecher, R.A., Waßmann, F. (2019). Pohľad EÚ na aspekty biologickej bezpečnosti rastlín vyvinutých pomocou editácie genómu a iných nových techník genetickej modifikácie (nGM). Front Bioeng Biotechnol 7:31 doi: 10.3389/fbioe.2019.00031

<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fbioe.2019.00031/full>

¹² <https://www.testbiotech.org/en/news/new-genomic-techniques-and-unintended-genetic-changes-efsa-overlooked-most-scientific-findings>

¹³ IPBES (2019): Zhrnutie globálnej hodnotiacej správy pre biodiverzitu a ekosystémové služby Medzivládnej vedecko-politickej platformy pre tvorcov politík. IPBES sekretariat. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3553579>

environmentálnych výziev potrebujú poľnohospodári a šľachtitelia prístup k osivám prispôbeným miestnym podmienkam, zatiaľ čo nové GMO sú neoddeliteľne spojené s vysoko priemyselným poľnohospodárstvom a sú nezlučiteľné s udržateľnými systémami, ako je agroekológia a ekologické poľnohospodárstvo.

- 6) Pripravovaný legislatívny návrh Komisie EÚ je v rozpore s cieľmi jej stratégie "Z farmy na stôl". Komisia EÚ chce síce do roku 2030 rozšíriť ekologické poľnohospodárstvo bez GMO na 25 %, ale zároveň by sa zrušením označovania a transparentnosti pre NGT zrušil samotný základ poľnohospodárstva bez GMO - vrátane ekologických a agroekologických prístupov.

Deregulácia nových GMO sa odôvodňuje tvrdením, že prispeje k udržateľnosti a Európskej zelenej dohode, čo sú veľmi dôležité témy pre ministrov životného prostredia. Izolovaná vlastnosť však nie je dôkazom udržateľnosti, ktorú možno posúdiť len z pohľadu celkového potravinového systému. Systémy ekologického a agroekologického poľnohospodárstva majú mnoho environmentálnych prínosov vrátane prínosov pre biodiverzitu, zdravie pôdy a viazanie uhlíka. Tieto poľnohospodárske systémy treba podporovať, a nie ich ohrozovať dereguláciou nových GMO.

Je bežnou praxou, že na jednom dokumente pracujú spoločne pracovné skupiny z dvoch rôznych rád. Teraz môžu pracovné skupiny z Rady pre poľnohospodárstvo a Rady pre životné prostredie spolupracovať na pripravovanom legislatívnom návrhu.

Vyzývame vás pán minister, aby ste sa aktívne zapojili do diskusie. Ako prvý krok Vás vyzývame, aby ste na marcovom zasadnutí Rady pre životné prostredie prediskutovali vplyv navrhovaného oslabenia hodnotenia environmentálnych rizík nových GMO na biodiverzitu, a to ešte predtým, ako Komisia EÚ začiatkom leta 2023 zverejní svoj legislatívny návrh.

Zároveň Vás žiadame o osobné stretnutie v tejto veci ešte v mesiaci február.

SIGNATÁRI:

AgroCert s.r.o.

Biomila, spol. s r.o.

Centrum environmentálnych aktivít-CEA

CEPTA – Centrum pre trvaloudržateľné alternatívy

Druživa, o.z.

EKOTREND Slovakia - Zväz ekologického poľnohospodárstva

Farna na Háji

Občianska iniciatíva Slovensko bez GMO

OZ Vidiecky parlament na Slovensku- VIPA

Priatel'ia Zeme – CEPA

Priatel'ia Zeme – SPZ

Slovenský poľovnícky zväz

Slovenský zväz včelárov

Slow Food Pressburg

26 členov S-O-S (Slovenský ochranársky snem): Dobromila Z. Baloghová- Homolová, Sabina Barborjak, Dušan Bevilaqua, Michal Daniška, Michal Deraj, Fero Guldan, Mikuláš Huba, Ján Kadlečík, Gabriela Kalašová, Karol Kaliský, Ľubica Kolková, Ľubica Krištofová, Ľubica Lacinová, Milan Lichý, Klaudia Medalová, Richard Medal, Peter Mihók, Juraj Nvota, Samuel Pačenovský, Tomáš Peciar, Natalia Sovkopljas, Pavel Šremer, Ján Topercer, Ľubica Trubíniová, Miloš Veverka, Pavol Ziman

Vidiecka platforma

Zväz výrobcov krmív, skladovateľov a obchodných spoločností